

Mūsų ateitis – vieninguose siekiuose

S. Petniūnas

Lietuva savo suverenitetą prarado 1940 metų birželio mėn. 15 dieną, kada papildomos Raudonosios Armijos įgulos, sutinkamai su Molotovo-Ribentropo paktu, buvo įvestos į Lietuvą, Latviją ir Estiją. Jau tą pačią dieną Lietuvos vyriausybė buvo nuversta, jos nariai, kurie nespėjo pasislėpti ar pabėgti, areštuoti, nepaisant to, kad sutiko su Raudonosios Armijos įvedimu į Lietuvą. Yra manančių, kad šiai armijai reikėjo pasipriešinti jėga. Bet istorija nekritikuojama, iš jos tik mokomasi.

O tada paskubomis buvo sudaryta vyriausybė su Justu Paleckiu priešakyje. Tačiau faktiškai visą valdžią į savo rankas paėmė Stalino statytinis, buvęs TSRS užsienio reikalų liaudies komisaro V. Molotovo pavaduotojas V. Dekazanovas. Artimas Stalino ir Berijos bičiulis, nepaprastai žiaurus staliniško tipo žmogus (jis 1954 m. buvo sušaudytas kartu su Berija). Į Lietuvą buvo atsiųsta daug enkavedistų, kurie faktiškai valdė bei tvarkė visas Lietuvos ministerijas, žinybas, perėmė visą politinę ir ekonominę valdžią.

Po mėnesio, tai yra liepos viduryje, skubotai, V. Dekazanovo nurodymu, buvo organizuoti vadinamieji liaudies seimo rinkimai. O išties – prievartinis spaudimas atiduoti savo balsus už „iškeltą“ deputatą. Į šiuos rinkimus daug žmonių ėjo iš baimės, nes į pasus buvo dedamas spaudelis „balsavo“, o kas „nebalsavo“, tas liko „liaudies priešas“. Liepos 12 d. įvyko pirmasis taip išrinkto seimo posėdis, kuris paskelbė Lietuvą Tarybų Socialistine Respublika, priėmė visą eilę įstatyminių aktų, pvz. nacionalizacijos, bažnyčios atskyrimo nuo valstybės, civilinės metrikacijos, o svarbiausia – kreipiamasi į TSRS Aukščiausiąją Tarybą dėl Lietuvos priėmimo į TSRS sudėtį.

Rugpjūčio 3 d. išrinktoji liaudies seimo delegacija, nuvykusi į Maskvą, kaip tuomet buvo sakoma, „parvežti Stalino saulės“, prašė, kad Lietuvos TSR būtų priimta į TSRS. Žinoma, prašymas buvo patenkintas.

Kam pririekė J. Stalinui šios komedijos, jei Lietuvos, Latvijos ir Estijos likimas buvo išspręstas Molotovo-Ribentropo paktu? Atsakymas aiškus: apdumti liaudies akims.

Kokia situacija tuomet buvo Lietuvoje, ką kalbėjo žmonės, ką rašė tuo metinė spauda, šiek tiek prisimenu, nes buvau 14 metų paauglys.

Prasidėjus hitlerinės Vokietijos invazijai į Austriją, Čekoslovakiją, tuometinė spauda prabilo, kad Antrasis pasaulinis karas neišvengiamas. Pamenu vieno straipsnio antraštę: „Europos padangė jau niukiasi“. O po TSRS ir hitlerinės Vokietijos draugystės sutarties pasirašymo jau neliko jokių abejonių, kad Lietuva atiteks vienai kuriai nors šių didžiųjų valstybių. Daugiau manyta, kad būsime okupuoti Hitlerio, nes Vokietija tada buvo galingiausia militaristinė Europos valstybė: tiek armijos skaičiumi, tiek ginklų kokybe, tiek ekonominiu pasiruošimu karui.

Tuo laiku prie minimų didžiųjų valstybių sutartį plačiai rašyta spaudoje, daug kalbėjo žmonės, tik jie dar nežinojo Molotovo-Ribentropo pakto slaptųjų protokolų., kuriais buvo pasidalyta įtakos sferomis. Keista, kad šią sutartį bandyta nuslėpti, nutylėti, nors dar ir dabar yra gyvi liudytojai, taip pat išlikę spaudos puslapiai.

Kokia buvo situacija Lietuvoje, praradus nepriklausomybę? Ogi prasidėjo persekiojimai, areštai, nemaža žmonių be jokio teismo kalėjimuose buvo nukankinta, sušaudyta. Pirmasis smūgis buvo nukreiptas į mūsų inteligentiją: tarnautojus, mokytojus, teisininkus, gydytojus, mokslininkus, dvasininkus, įvairių visuomenės organizacijų vadovus bei jų narius,

pramonininkus, stambesnius ūkininkus, kurie savo darbu ir pastangomis puoselėjo po Pirmojo pasaulinio karo atkurtą ir labai jo audrų nuniokotą mūsų valstybę. Reikėjo daug pastangų, darbo, sumanumo ir lėšų, kol mūsų tauta tuos žmones išsiugdė. Dalis jų baigę mokslus užsienyje, nes savų mokyklų dar mažai turėjome. Kai kurie žmonės vyko į JAV ir kitas šalis ir, savo sunkiu fiziniu darbu užsidirbę pinigų, grįžo į tėvynę. Jau turėdami tam tikrą patirtį, statė įmones, pirko žemes, kūrė ūkius. Visa tai buvo labai reikalinga atbundančiai Lietuvai.

O po 1940-ųjų vasaros įvykių be apdairios buvo nacionalizuojama pramonė, prekyba, didieji namai, net indėliai taupomuosiuose bankuose, paliekant tik nedideles sumas. Ūkininkai, kurie turėjo daugiau kaip 25 ha žemės, nežiūrint į jos kokybę, buvo subuožinti, apkrauti didžiausiomis prievolėmis, o už jų neįvykdymą grėsė kalėjimas.

Stalino enkavedistų siautėjimas kaskart aštrėjo, įgaudamas vis žiauresnę formą, galiausiai „apsivainikavo“ į Sibirą žmonių trėmimu, prasidėjusiu 1941 m. birželio 14 d. Jį sulaukė tik birželio 22 d. kilęs karas, hitlerinei Vokietijai užpuolus TSRS.

Šiandien, kada vėl prašvito vilties žara, turime suprasti: ekonominio ir politinio savarankiškumo be pasiaukojamo darbo, pastangų, kovos su įvairiomis negerovėmis, į kurias mes esame labai giliai įklimpę, be Respublikos žmonių susitelkimo nepasieksime. Čia vien gerų norų neužteks. Liaudies patarlė sako: „Gerais norais ir pragaras gristas“. Ypač tai reikia suprasti jaunimui. Dabar, kai atkuriamos ir naujai kuriamos jaunimo organizacijos, jos turėtų tarnauti jaunosios kartos dvasiniam atgimimui. Deja, nemaža mūsų jaunimo dalis dar tebeskęsta dvasinio skurdo klampynėje paveikta vulgarinio ateizmo įtakos, sudaiktėjimo. Yra manančių, kad štai mums kažkas dovanos laisvę, bus pilnos parduotuvės įvairių prekių, gausu maisto produktų, gražiai rengsimės, skaniai valgysime, uliavosime ir džiaugsimės savarankiškumu. Tačiau gyvenimas daug sudėtingesnis.

Mūsų ūkinė sistema dabar didelėje suirutėje. Ją atstatyti ir įvesti į normalias vėžes prireiks nemažai laiko, energijos, sumanumo ir kantrybės. Be to, ir dvasinis tautos gyvenimas nuskurdintas. Dėl to paplitęs girtavimas, šeimų irimas, nusikalstamumas. Pakrikę ryšiai ir tarp kartų. Juk jaunimas neturėjo tinkamų sąlygų perimti iš savo tėvų, iš vyresnės kartos tų dvasinių bei moralinių turtų, kuriuos mūsų tauta yra kūrusi ištisais amžiais. Taigi mūsų siekiai kilnūs, darbų daugybė. Todėl mums labai reikia vienybės, tolerancijos, supratimo. Tegul būna skirtingos realizavimo priemonės, bet bendri tikslai. Nepamirškime, ką jau pasiekėme., tai mūsų tautos, kitų respublikos tautybių geros valios žmonių vieningų pastangų rezultatas. Jeigu nebūtumėm masiškai išėję į mitingus, demonstracijas, protingai nesvarstę, nediskutavę, kažin ar būtumėm tiek daug pasiekę. O dabar eime toliau – į savarankiškumą, į atgimimą.